

Leraren aan de slag
met sociale veiligheid

Leraren aan de slag met sociale veiligheid

Inhoud

1. Schoolverbondenheid	5
2. Interpersoonlijke relaties	8
3. Sociale normen en regels	12
4. Professionele relaties	14
5. Burgerschaps- en sociale vaardigheden	16
6. Fysieke omgeving	18

Colofon

Deze publicatie is een uitgave van Stichting School & Veiligheid, uitgevoerd met ondersteuning van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Titel Leraren aan de slag met sociale veiligheid
Redactie Marianne Mols
Vormgeving Caro Grafico | Grafisch ontwerp
Fotografie Adobe Stock (pag 14, 16, 18)
Hans Slegers (pag 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 17, 19)

© Stichting School & Veiligheid, 2025

Stichting School & Veiligheid ondersteunt scholen bij het bevorderen van een sociaal veilig klimaat.

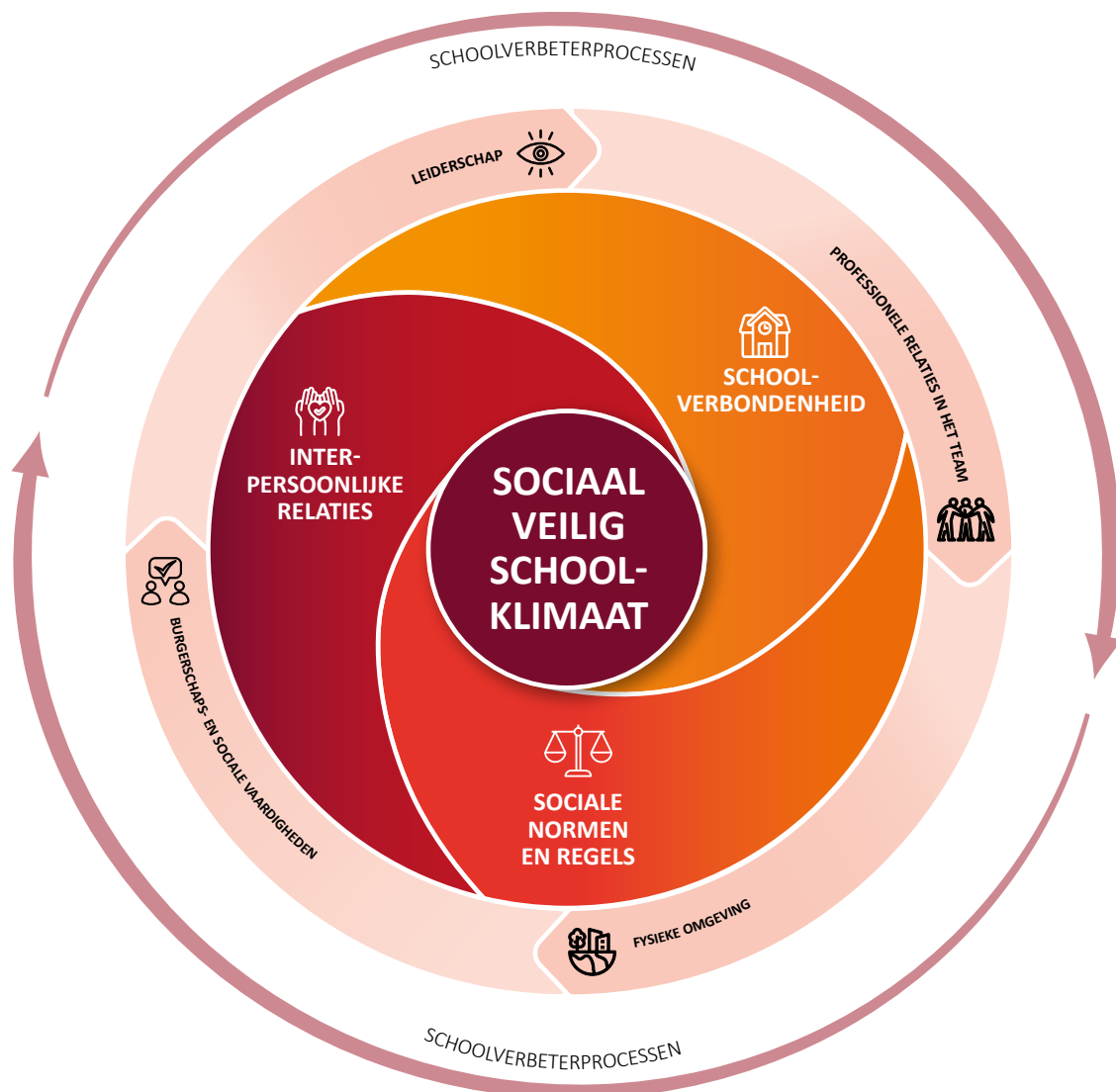
Inleiding

Leerlingen hebben een veilige omgeving nodig op school om optimaal te kunnen leren. En dat niet alleen, een veilig schoolklimaat heeft ook een positief effect op het welzijn van leerlingen. Sterker nog: een goed schoolklimaat is een voorwaarde voor veiligheid op school.

Als leraar heb je een grote invloed op het schoolklimaat. Jij staat dagelijks in contact met je leerlingen en geeft vorm aan de cultuur in de klas en daarbuiten. Daarom is het belangrijk dat je je voldoende toegerust voelt om je bijdrage te leveren aan de sociale veiligheid op school.

In deze handreiking geven we je tips hoe jij als leraar kunt werken aan een sociaal veilig schoolklimaat. Deze tips zijn gebaseerd op de werkzame elementen zoals genoemd in de infographic die je hieronder ziet:

1. Schoolverbondenheid
2. Interpersoonlijke relaties – zowel tussen leraar en leerling als leerlingen onderling
3. Sociale normen en regels
4. Professionele relaties
5. Burgerschaps- en sociale vaardigheden
6. Fysieke omgeving

1. Schoolverbondenheid

1. Schoolverbondenheid

Leerlingen en medewerkers voelen zich thuis en welkom op school. De school is een plek waar je steun ervaart en waar jouw stem ertoe doet. Je voelt je positief verbonden met de school.

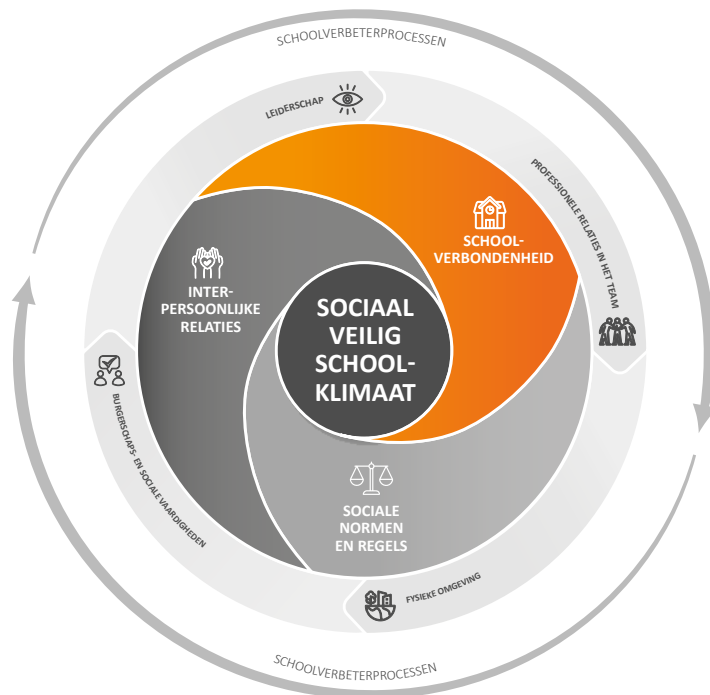
Laat de leerlingen meedenken

Betrek leerlingen actief bij het creëren van een positief klasklimaat. Laat ze meedenken over groepsregels, gezamenlijke activiteiten en het oplossen van conflicten. Klassengesprekken helpen om samen te reflecteren op wat goed gaat en wat beter kan.

Reflectievragen

- Hoe geef ik leerlingen een stem in de klas?
- Beslissen we samen over regels en activiteiten?
- Wanneer heb ik voor het laatst een klassengesprek gevoerd?
- Wat doe ik met de inbreng van leerlingen?

Signaleren en aanpakken van risico's

Sommige leerlingen voelen zich minder verbonden met school. Als leraar speel jij een belangrijke rol in het tijdig signaleren van leerlingen die risico lopen om zich buiten de schoolgemeenschap te voelen: sociaal, emotioneel of gedragsmatig. Dat vraagt om alertheid, betrokkenheid en de bereidheid om actie te ondernemen. Een gedragen norm reikt verder dan het klaslokaal, die geldt ook in de gangen en op het schoolplein. Zo zullen er meer ruimtes in school zijn waar leerlingen zich meer of minder veilig voelen. Zorg dat daar zicht op is.

Reflectievragen

- Weet ik op welke signalen ik moet letten bij leerlingen?
- Zie ik leerlingen die buiten de groep of schoolgemeenschap (dreigen te) vallen?
- Zijn er leerlingen die opvallend gedrag vertonen en/of zich onveilig voelen buiten de klas, in de pauzes, op de gangen, in de aula en openbare ruimtes, of op en rond het schoolterrein?
- Bespreek ik signalen of onderbuikgevoelens met mijn collega's?

Bevorder het wij-gevoel

Stimuleer een gedeelde groepsidentiteit door het gebruik van wij-taal en gezamenlijke rituelen. Denk bijvoorbeeld aan een klaslied, een gezamenlijke begroeting of een weekafsluiting waarin successen worden gevierd. Zorg dat iedereen zich onderdeel voelt van de groep door verschillen te waarderen, maar vooral ook de overeenkomsten te benadrukken.

Reflectievragen

- Maak ik gebruik van 'wij-taal'?
- Welke rituelen en gewoontes in mijn klas dragen bij aan een gevoel van verbondenheid?
- In hoeverre betrek ik leerlingen bij het vormgeven van deze momenten?
- Voelen alle leerlingen zich gezien tijdens viermomenten, of zijn er leerlingen die (onbedoeld) buiten de boot vallen?

Werk aan de relatie met ouders

Ook ouders zijn onderdeel van de schoolgemeenschap. Bouw aan een vertrouwensrelatie met ouders. Zorg voor regelmatig contact en ook voor informele contactmomenten. Nodig ouders uit voor vieringen en informele klasactiviteiten.

Ik nodig ouders regelmatig uit in de klas om ergens naar te komen kijken."

Reflectievragen

- Weet ik wie de ouders van al mijn leerlingen zijn?
- Merk ik dat ouders zich welkom en serieus genomen voelen door mij?
- Op welke manier betrek ik ouders bij de groep?

2. Interpersoonlijke relaties

2. Interpersoonlijke relaties

Interpersoonlijke relaties zijn relaties tussen leraren en leerlingen en tussen leerlingen onderling. Positieve relaties kenmerken zich door steun, warmte, empathie en respect voor diversiteit.

Tussen leraar en leerling

Ken je leerlingen

Leerlingen voelen zich gezien en gewaardeerd wanneer je interesse toont in wie ze zijn. Informeel en individueel contact helpt hierbij. Daarbij werken regelmatige, korte contactmomenten beter dan af en toe een langer gesprek. Door leerlingen te vragen naar hobby's, interesses, uitdagingen of gedachten en hier later op terug te komen, versterk je het contact met je leerlingen.

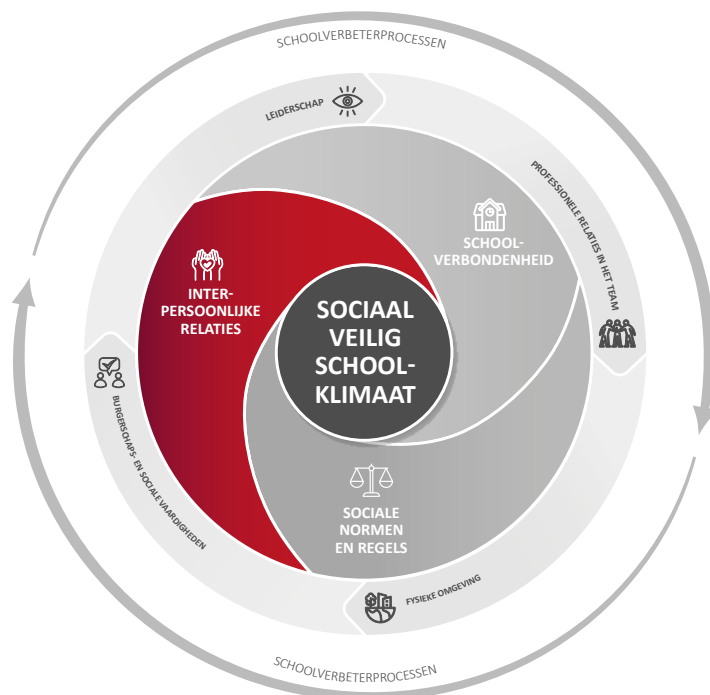

Reflectievragen

- Heb ik regelmatig contact met al mijn leerlingen?
- Weet ik van elke leerling iets persoonlijks (bijvoorbeeld een interesse, thuissituatie of hobby) waar ik op kan terugkomen?
- Heb ik ook korte een-op-eencontacten met mijn leerlingen?

Laat zien wie je bent

Zorg dat je leerlingen jou ook kennen, door persoonlijke verhalen, interesses of uitdagingen te delen. Dat maakt je toegankelijker en versterkt het vertrouwen. Wees eerlijk

en authentiek. Leerlingen voelen het feilloos aan als je dit niet bent. Zeg het als je iets niet weet, geef fouten toe.

Reflectievragen

- Wat weten mijn leerlingen over mij als mens?
- Deel ik fouten met leerlingen?

Focus op positief gedrag

Door leerlingen te prijzen voor goed gedrag en hun inzet te erkennen voelen ze zich gewaardeerd en gezien. Vermijd hierbij algemene opmerkingen zoals 'goed gedaan' en geef specifieke complimenten. Zorg dat er meer positieve dan negatieve interacties zijn.

Reflectievragen

- Hoe vaak geef ik oprechte, gerichte complimenten?
- Zorg ik dat mijn leerlingen vooral zien wat ze goed doen of vooral wat er misgaat?

Wees consequent en voorspelbaar

Duidelijkheid geeft veiligheid. Houd je aan afspraken en wees consequent in je handelen. Probeer straffen te voorkomen. Naast dat dit vaak niet goed werkt, schaadt het ook de relatie. Spreek leerlingen zoveel mogelijk individueel aan en maak onderscheid tussen gedrag en persoon.

Reflectievragen

- Ben ik consequent in mijn handelen?
- Hoe corrigeer ik leerlingen met behoud van de relatie?

Wees benaderbaar en bied steun

Voor een goede band met leerlingen is het belangrijk dat ze weten dat ze bij jou terecht kunnen. Als leraar kun je een 'veilige haven' zijn voor je leerlingen, een plek waar ze zowel fijne dingen als moeilijkheden of uitdagingen kunnen delen. Bied emotionele steun door begrip te tonen voor problemen van leerlingen en ze te helpen omgaan met hun emoties. Luister echt naar je leerlingen.

“Om een goede relatie met leerlingen op te bouwen, ben ik vaak zichtbaar aanwezig in de vrije ruimtes van de school, zoals de aula, bij de kluisjes en in het fietsenhok.”

Reflectievragen

- Weten én voelen mijn leerlingen dat ze bij mij terecht kunnen?
- Hoe vaak neem ik écht de tijd om te luisteren?

Toon empathie bij het leren

Laat zien dat je begrijpt dat leren soms lastig is en dat wat voor de ene leerling makkelijk is, voor de andere moeilijk kan zijn. Benoem dat fouten en moeite erbij horen. Dat stelt leerlingen gerust en geeft vertrouwen.

Reflectievragen

- Hoe reageer ik als een leerling ergens mee worstelt?
- Is het veilig in mijn klas om fouten te maken?

Onderhoud de goede band

Blijf investeren in de relatie, ook op momenten van conflict. Zorg dat er meer positieve dan negatieve interacties zijn.

Reflectievragen

- Hoe herstel ik de relatie na een lastig moment?
- Heb ik met al mijn leerlingen meer positieve dan negatieve interacties?

Tussen leerlingen onderling

Bevorder empathie

Neem de tijd om elkaar echt te leren kennen. Gebruik groepsvormingsactiviteiten waarbij leerlingen elkaars achtergrond, interesses en persoonlijkheid ontdekken. Zo ontwikkelen leerlingen meer begrip voor elkaar en minder vooroordelen. Daardoor ligt pesten minder snel op de loer. Benadruk vooral wat leerlingen met elkaar verbindt.

Reflectievragen

- Hoe stimuleer ik empathie bij mijn leerlingen?
- Hebben de leerlingen in mijn klas voldoende begrip voor elkaar? Waaraan zie ik dat?

Laat leerlingen samenwerken

Samenwerken versterkt sociale relaties en biedt mogelijkheden voor gezamenlijk leren en plezier maken. Gebruik coöperatieve werkvormen of werk aan projecten die gericht zijn op een gezamenlijk doel bereiken.

Reflectievragen

- Wat doe ik nu al om positieve samenwerking tussen leerlingen te bevorderen?
- Laat ik leerlingen in wisselende samenstellingen samenwerken?

Werk continu aan de groepsdynamiek

Groepsvorming is een doorlopend proces dat niet stopt na de eerste weken van het schooljaar. Organiseer regelmatig activiteiten die de samenhang en het vertrouwen in de groep versterken. Denk aan samen feestdagen vieren, klassenavonden houden, samen een activiteit organiseren en uitvoeren buiten school. Doe dit door het schooljaar heen en betrek leerlingen hier actief bij.

Reflectievragen

- Hoe zorg ik dat na de start van het schooljaar ruimte blijft maken voor groepsvormende activiteiten?
- Hoe beoordeel ik de huidige dynamiek? Gaat het met iedereen goed?
- Organiseren we voldoende leuke, informele buitenschoolse activiteiten?

“Wij vieren met onze leerlingen de opening van een kwartaal en de kwartaalsluiting.”

Wees een rolmodel

Laat als leraar zien hoe je inclusief, met respect en warmte, met anderen omgaat. De manier waarop jij met je leerlingen omgaat heeft namelijk invloed op hoe de leerlingen met elkaar omgaan.

Reflectievragen

- Welke boodschap geef ik onbewust mee in mijn omgang met leerlingen?
- Laat ik in mijn gedrag voldoende zien wat ik belangrijk vind in de groep?

3. Sociale normen en regels

3. Sociale normen en regels

Normen en regels dragen bij aan veiligheid op school. Ze geven aan hoe we met elkaar om willen gaan en welk gedrag we wel en niet accepteren. Belangrijk is wel dat de normen en regels duidelijk en rechtvaardig zijn en consequent worden toegepast.

Stel samen positieve groepsnormen op

Een veilige groepsfeer begint met het samen opstellen van duidelijke normen en regels. Laat je leerlingen nadenken over wat zij belangrijk vinden in de omgang met elkaar. Dit vergroot hun betrokkenheid en gevoel van verantwoordelijkheid. Maak de afspraken zichtbaar in de klas, bijvoorbeeld op een poster, en evalueer ze regelmatig samen.

Reflectievragen

- Is duidelijk welk gedrag we als groep wel en niet accepteren?
- Hoe zorg ik ervoor dat normen stellen geen eenmalige activiteit is, maar een doorlopend gesprek in de groep?
- Voelen mijn leerlingen zich betrokken en eigenaar van de groepsregels?

Geef je leerlingen verantwoordelijkheid

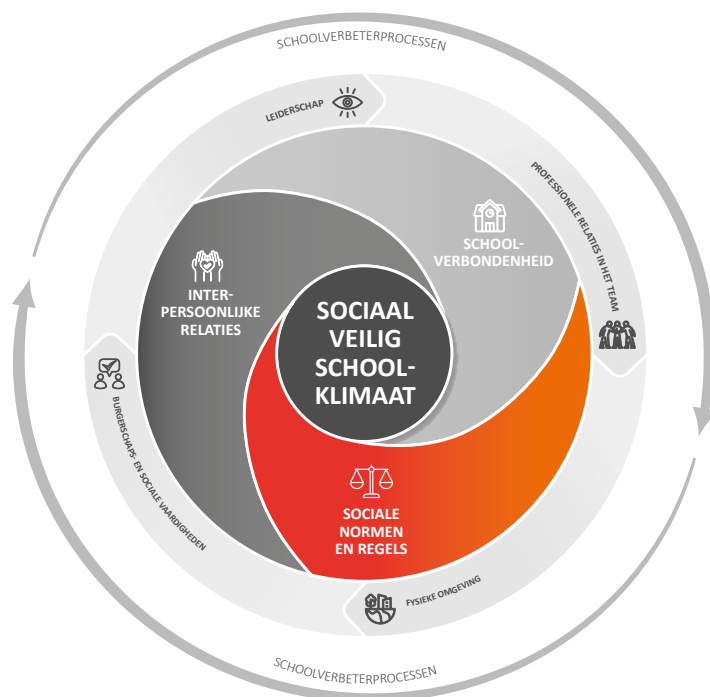
Regels naleven en bewaken is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Spreek met je leerlingen af hoe ze elkaar aan de regels helpen houden en hoe ze elkaar wijzen op gedrag dat tegen de norm ingaat.

Reflectievragen

- Waaraan zie ik dat mijn leerlingen zich verantwoordelijk voelen voor de groepsregels?
- Hoe zorg ik dat mijn leerlingen zich veilig en competent genoeg voelen om elkaar op hun gedrag aan te spreken?

Geef het goede voorbeeld en grijp in bij een overtreding

Het goede voorbeeld geef je door de groepsnormen uit te dragen en je leerlingen te laten zien hoe je op een goede manier met elkaar omgaat. Ingrijpen bij een overtreding doe je door de grens aan te geven en je duidelijk

uit te spreken over het ongewenste gedrag. Doe dit ook als collega's zich niet houden aan afgesproken normen en regels. Ga dan het gesprek hierover aan in het team. Het geeft namelijk onrust en onduidelijkheid bij leerlingen als leraren niet dezelfde lijn volgen.

Reflectievragen

- Op welke manieren geef ik zelf het goede voorbeeld?
- Hoe handel ik meestal wanneer normen worden overschreden?

Stimuleer positief gedrag

Leerlingen laten dagelijks de mooiste voorbeelden zien van respectvol, bewust en verantwoordelijk gedrag. Als je laat merken dat je dit ziet en het gedrag benoemt, ervaart de hele klas hoe je op een positieve manier met elkaar omgaat. Zo zorg je voor meer pro-sociaal gedrag.

Reflectievragen

- Kan ik vaker positief gedrag van leerlingen benoemen?
- Hoe stimuleer ik leerlingen om elkaar ook positief te bevestigen?

4. Professionele relaties

4. Professionele relaties

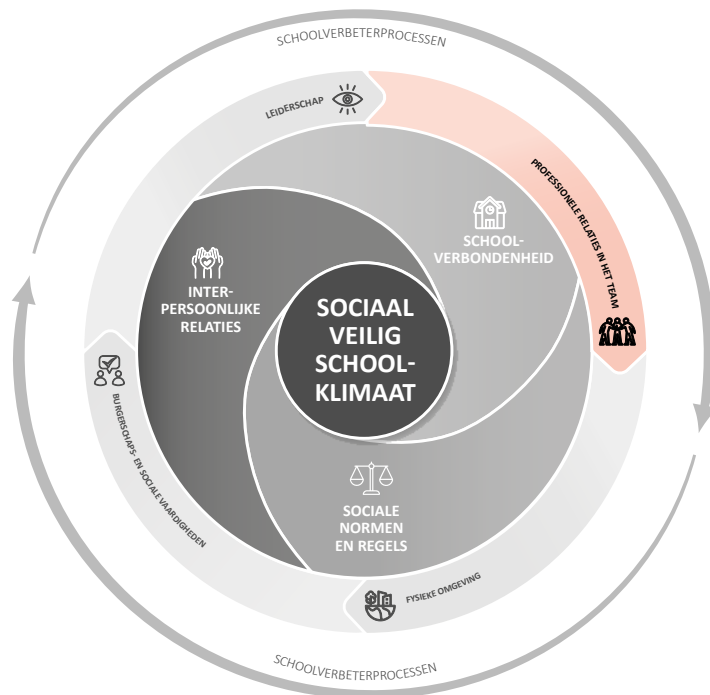
Professionele relaties gaan over de kwaliteit van de relaties onder het personeel, gezamenlijk werken en leren, en wederzijdse ondersteuning.

Laat zien dat je onderdeel bent van het team

Deel kennis, toon betrokkenheid bij collega's en durf elkaar aan te spreken met respect. Vraag ondersteuning wanneer nodig en bied het zelf ook.

Reflectievragen

- In hoeverre stel ik mij collegiaal en ondersteunend op binnen het team?
- Weet ik hoe ik collega's op een respectvolle manier kan aanspreken?
- Durf ik zelf feedback te ontvangen?
- Zoek en bied ik actief samenwerking en kennisdeling met mijn collega's?

5. Burgerschaps- en sociale vaardigheden

5. Burgerschaps- en sociale vaardigheden

Leerlingen hebben vaardigheden nodig om samen te leren leven. De school is een belangrijke plek om deze vaardigheden te ontwikkelen en ermee te oefenen.

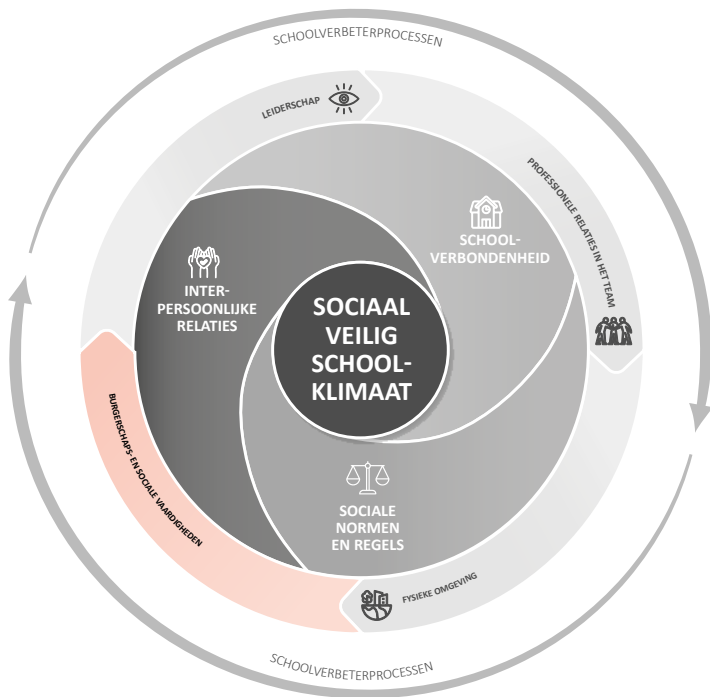
Stimuleer burgerschaps- en sociale vaardigheden

Geef sociaal-emotioneel leren en burgerschap een structurele plek in je lespraktijk. Volg daarbij de afgesproken richtlijnen. Oefen dagelijks met vaardigheden zoals empathie, luisteren, omgaan met emoties en conflict-oplossing.

Reflectievragen

- Welke mogelijkheden zie ik om dagelijkse sociale interacties te gebruiken als leermomenten voor burgerschap en sociale vaardigheden?

6. Fysieke omgeving

6. Fysieke omgeving

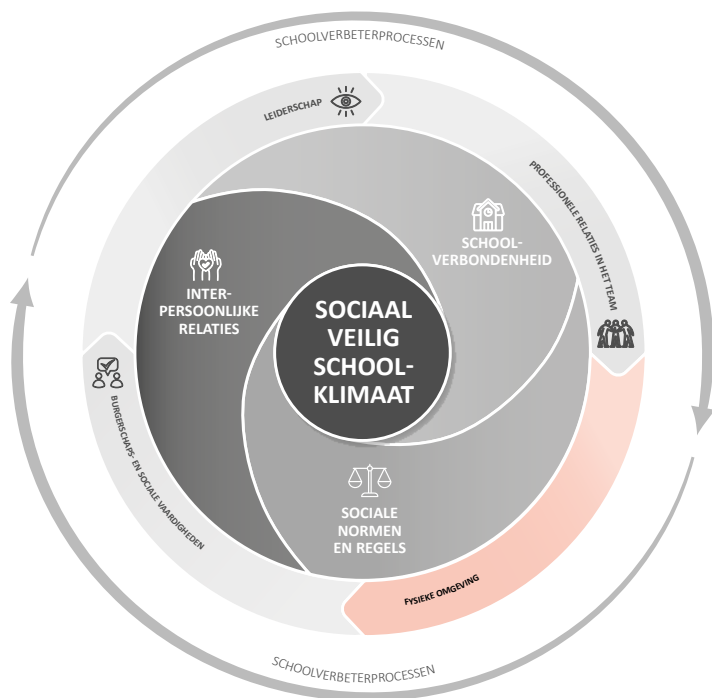
De fysieke omgeving gaat over de grootte, uitstraling, netheid, comfort, ordelijkheid van de school en de beschikbaarheid van werkmaterialen.

Zorg voor een veilige en stimulerende leeromgeving

Ook de fysieke leeromgeving is van invloed op het schoolklimaat. Besteed daarom tijd en aandacht aan een veilig en prettig klaslokaal dat rust en structuur uitstraalt. Stimuleer de leerlingen om ook verantwoordelijkheid te nemen voor hun leeromgeving. Dit geldt ook voor de rest van het schoolgebouw, zoals de gangen en de aula, en voor de omgeving van de school.

Reflectievragen

- Straalt de fysieke inrichting van mijn lokaal rust en structuur uit? Hoe weet ik of de inrichting aansluit bij de behoeften van mijn leerlingen?
- Op welke manier betrek ik mijn leerlingen bij het creëren en onderhouden van een fijne leeromgeving?

Ook voor schoolleiders ontwikkelden wij een handreiking vol concrete tips om te werken aan sociale veiligheid.

Ik zorg voor de ruimtes in mijn school alsof het mijn eigen huis is."

Een veilige school, daar zorgen we samen voor!

www.schoolenveiligheid.nl

